

PESTACTIEPLAN

GVBS De Negensprong

*Dorp 2 en 60
2382 Poppel*

*Een school met
een groot hart !*

Pestactieplan
VBS De Negensprong Poppel

Inhoudstafel

1. Inleiding	3
2. Wat is plagen en wat is pesten?	3
3. Waar en wanneer wordt vooral gepest?	3
4. Hoe gebeurt pesten?	4
4.1. Verbaal	4
4.2. Fysiek	4
4.3. Materieel	4
4.4. Uitsluiten en negeren	4
4.5. Steaming	4
4.6. Cyberpesten	4
5. Beeld van de betrokkenen	5
5.1. Het slachtoffer of de gepeste	5
5.2. De pester	5
5.3. De meelopers	5
6. Vooroordelen rond pesten	6
a) Pesten gaat vanzelf over	6
b) Het slachtoffer lokt het zelf uit.	6
c) Van pesterijen word je hard.	6
7. Identificatie van slachtoffers en pesters	6
7.1. Mogelijk signalen van slachtoffers:	6
7.2. Mogelijke signalen van pestkoppen:	6
8. Mogelijke gevolgen van het pesten	7
8.1. Het slachtoffer kan:	7
8.2. De pester kan:	7
9. Waarom geloven wij in een concreet uitgewerkt pestactieplan?	8
10. Onze aanpak op school	8
10.1. Algemene afspraken (preventief)	8
10.2. Specifieke afspraken bij melding van een pestprobleem	9
11. No-blame	11
12. Adviezen aan ouders	12
12.1. Algemeen	12
12.2. Specifiek	13
13. Nuttige tips	13
Bijlagen	14
Bijlage 1: Leidraad	14

1. Inleiding

Bij de uitgangspunten van ons opvoedingsproject lezen we dat we als school o.m. werk willen maken van een stimulerend opvoedingsklimaat en willen werken aan de ontplooiing van elk kind, vanuit een brede zorg. Deze brede zorg geldt niet alleen voor kinderen met leerproblemen, maar geldt ook voor verschillende andere domeinen: op sportief vlak, in de motorische ontwikkeling, op socio-emotioneel gebied ... enz. Ook zij, die regelmatig gepest worden, verdienen onze aandacht. Leerlingen die soms het slachtoffer zijn van pestgedrag willen wij een helpende hand bieden. Wij dulden op onze school geen pestgedrag. Vandaar dat wij als schoolteam hebben besloten om te werken aan een 'pestvrije' school.

2. Wat is plagen en wat is pesten?

PLAGEN...	PESTEN...
is onschuldig en ongepland.	is doelbewust en gepland.
is maar tijdelijk.	is systematisch en langdurig.
gebeurt tussen gelijken.	gebeurt met een duidelijk machtsverschil.
is te verdragen.	gebeurt met het doel om te kwetsen.
is vaak één tegen één.	is vaak een groep tegen één.
doet iedereen wel eens.	gebeurt vaak door dezelfde.

Pesten is dus berekend iemand pijn willen doen, iets vernielen of iemand laten merken dat hij waardeloos is. En dat gebeurt telkens opnieuw! De pestkoppen zijn meestal dezelfde, de slachtoffers ook...

Ruzie maken mag ... hoe raar dit ook klinkt. Het helpt kinderen om sociale vaardigheden te ontwikkelen. Hoe ga je om met agressie, hoe onderhandel je, wanneer ga je te ver? Terwijl ze ruzie maken, zoeken ze immers hun positie in de samenleving en geven ze zin aan hun leven. Kinderen worden alleen maar sterker als ze het zelf kunnen oplossen. Er moet dus een zone blijven waarbinnen ze kunnen plagen en ruzie maken.

3. Waar en wanneer wordt vooral gepest?

Pesten komt vooral voor op momenten dat de klasgroep ontsnapt aan het toezicht van volwassenen: tijdens de speeltijd, in de gangen, op uitstappen, op weg van en naar school...

4. Hoe gebeurt pesten?

4.1. Verbaal

Spotten, uitschelden, afdreigen, roddelen, leugens verspreiden, vernederen... Woorden laten immers geen bewijzen na en zijn makkelijk te gebruiken.

4.2. Fysiek

Slaan, schoppen, vechten, duwen, krabben...

4.3. Materieel

Bezittingen stelen of vernielen, iets doen verdwijnen, met iets gooien...

4.4. Uitsluiten en negeren

Niet laten meespelen, niet antwoorden, doen alsof iemand lucht is...

4.5. Steaming

Een groep kinderen die een individu afdreigen, vernederen of intimideren totdat hij geld of een voorwerp afgeeft.

4.6. Cyberpesten

Pesten via nieuwe media zoals internet, sms en e-mails. De anonimiteit van het cyberpesten laat zich verleiden tot grove beledigingen en vaak zware dreigementen. Het opereert tot ver buiten de schoolpoorten, tot in de veilige huiskamer toe.

5. Beeld van de betrokkenen

5.1. Het slachtoffer of de gepeste

Hij of zij:

- is meestal fysiek zwakker
- is introverter
- is minder zelfverzekerd
- is geneigd zich gediensstig te gedragen
- is verbaal wat zwakker
- heeft een uiterlijk kenmerk dat aanleiding tot pestgedrag kan geven
- vertoont soms ook provocerend gedrag
- zoekt soms de veiligheid van de leerkracht op
- ...

5.2. De pester

Hij of zij:

- wil stoer doen en imponeren
- is fysiek vaak sterker dan het slachtoffer
- wil overheersen en zichzelf bewijzen
- is impulsief en reageert agressief
- heeft een groot idee van zichzelf
- omringt zich met meelopers die zorgen voor zijn aanzien
- is eerder gevreesd dan geliefd in de groep
- is zelf vaak slachtoffer geweest van pesterijen
- ...

5.3. De meelopers

Hij of zij:

- reageert onverschillig of reageert niet
- steunt de pester(s) niet, maar helpt ook het slachtoffer niet
- pest mee om bij de groep te horen
- doet mee uit angst om zelf gepest te worden
- steunt soms in persoonlijke contacten het slachtoffer, maar zwijgt in de grote groep
- ...

6. Vooroordelen rond pesten

a) Pesten gaat vanzelf over

FOUT! Het wordt alleen maar erger als er niets aan gedaan wordt.

b) Het slachtoffer lokt het zelf uit.

JA EN NEE. Dit is soms het geval, maar het mag zeker niet veralgemeend worden.

c) Van pesterijen word je hard.

FOUT! Plagerijen leiden tot enige hardheid maar pesterijen 'breken' slachtoffers. De gepesten worden overtuigd van hun minderwaardigheid en onzekerheid. Het pesten is dus geen stimulans maar een belemmering voor hun ontwikkeling.

7. Identificatie van slachtoffers en pesters

Om een pestprobleem snel te herkennen en in te kunnen schatten, dienen de leerkrachten alert te zijn voor een aantal signalen.

7.1. Mogelijk signalen van slachtoffers:

- Ze lijken niet echt vrienden te hebben.
- Ze worden vaak als laatste gekozen.
- Ze geven een onzekere indruk.
- Ze zien er ongelukkig uit.
- Ze worden vaak uitgelachen.
- Hun bezittingen worden beschadigd.
- Ze komen niet graag naar school.
- ...

7.2. Mogelijke signalen van pestkoppen:

- Ze proberen te overheersen in alle situaties.
- Ze zijn vaak tegendraads.
- Ze aanvaarden geen tegenwerking.
- Ze doen heimelijk, roddelen.
- Ze spotten, lachen iemand uit.
- Ze intimideren.
- Ze sluiten iemand uit.
- Ze maken dingen stuk.
- ...

8. Mogelijke gevolgen van het pesten

8.1. Het slachtoffer kan:

- vaak een negatief zelfbeeld krijgen van zichzelf en zich onzeker gedragen
- overdreven voorzichtig worden in zijn doen en laten
- zich eenzaam voelen en in de steek gelaten
- een plotselinge of geleidelijke verslechtering tonen in de schoolresultaten
- zich terugtrekken en geïsoleerd geraken
- concentratiestoornissen ontwikkelen
- niet meer durven opkomen voor zichzelf
- iedereen gaan wantrouwen
- geen initiatief meer durven nemen
- spanningen op lichamelijk vlak gaan uiten: buikpijn, braakneigingen, diarree...
- in het ergste geval depressief worden en later zelfmoordneigingen vertonen
- ...

8.2. De pester kan:

- op lange termijn geen echte vrienden meer overhouden
- zich vastwerken in de pestrol en ondanks een positieve verandering in zijn gedrag vanuit zijn verleden als pester de grootste moeilijkheden ondervinden om een andere rol aan te nemen
- op latere leeftijd in botsing komen met de maatschappij (crimineel gedrag, ontslag...)
- moeite blijven ondervinden voor een goede omgang met anderen
- ...

De gevolgen voor beide partijen zijn dus niet te onderschatten.

Uiteindelijk gaat IEDEREEN zelfs lijden onder de pesterijen, omdat ze de groepsgeest bederven.

Pestgedrag moet aangepakt worden. Daar is onze school van overtuigd!

9. Waarom geloven wij in een concreet uitgewerkt pestactieplan?

Vaak durven kinderen niet naar iemand toestappen om te zeggen dat ze gepest worden.

Veel voorkomende drempels zijn:

- ze schamen zich voor wat ze overkomt
- ze zijn bang dat ze niet geloofd zullen worden
- ze vrezen nog ergere pesterijen uit wraak
- ze denken dat ze zelf de schuld krijgen
- ze kunnen moeilijk inschatten welke handelingen of uitspraken accepteerbaar zijn
- ...

Bij vermoeden van pesten dienen wij als opvoeders onze aandacht te verhogen, nog beter te observeren. Vaak wordt bijlange niet alles verteld.

Dan rijst de vraag hoe we het best tot een oplossing komen. Duidelijke afspraken op de school zijn hiervoor nodig vermits een uniforme aanpak de beste resultaten geeft.

10. Onze aanpak op school

10.1. Algemene afspraken (preventief)

- ⤴ Elke leerkracht heeft met de kinderen in het begin van het schooljaar een kringgesprek over pestgedrag. Ze bespreken samen wat pesten is. De meester of juf laat duidelijk voelen dat zo'n gedrag op onze school niet thuishoort en dat hij of zij het niet zal nalaten de nodige maatregelen te nemen. Tijdens dit kringgesprek zullen er aandachts-/werkpunten opgesteld waar de klas tijdens het schooljaar aan wil werken.
- ⤴ In dit gesprek maken we de kinderen duidelijk dat ze met hun problemen altijd bij de leerkracht terecht kunnen de zorgcoördinatoren (juf Dorien en juf Mieke D). Hulp vragen aan een leerkracht is niet hetzelfde als klikken. Ook leerkrachten kunnen hen inschakelen wanneer ze een tweede opinie wensen. Daarnaast kunnen ook ouders met hun vragen of zorgen steeds terecht bij de zorgcoördinator.
- ⤴ Het spelen van een spel kan ook helpen om pesten meer bespreekbaar te maken en kan dus ook reeds tijdens de eerste weken van het schooljaar gebruikt worden. In de kleuterschool en de lagere leerjaren kan er gebruik worden gemaakt van het spel "Ik ben ik". In de hogere leerjaren kan het kikker-be-cool spel gespeeld worden. Ook het kinderkwaliteitspel is een zeer bruikbaar spel. Deze spelen kunnen uitgeleend worden bij de zorgcoördinator. Ook op de website van CIS (centrum voor interactieve spelen) kunnen, in overleg, nieuwe spelen besteld worden. (zie bijlage 2: materialenlijst)
- ⤴ Twee keer per jaar (begin oktober en maart) zal er bij de kinderen een sociogram of screening omtrent welbevinden en betrokkenheid worden afgenomen. Leerkrachten kunnen op deze manier hulpvragen omtrent pesten achterhalen.

- ⤴ Alle kinderen zijn verantwoordelijk voor de sfeer van de groep. Dus iedereen draagt mee de verantwoordelijkheid om een pestprobleem aan te kaarten. Kinderen die dit liever anoniem doen kunnen dit doen door een briefje in de postbus (Dorp 60: in gang leraarskamer, D2: in gang naar klas van Tinne) van de klas of school te stoppen. Het gebruik hiervan wordt ook in het begin van het schooljaar toegelicht.
- ⤴ Eventueel kunnen leerlingen van het zesde leerjaar een aantal activiteiten uitwerken. 1 keer per maand kan er tijdens de middagspeeltijd een extra activiteit worden aangeboden, die door de leerlingen van het zesde leerjaar wordt begeleid. Vb: film, gezelschapsspelen, muziek, dansen, lezen, tekenen,... Dit kan enkel doorgaan indien er voldoende kandidaten zijn die dit willen doen. (nog onder voorbehoud)
- ⤴ antipestkalender die tijdelijk gebruikt kan worden: vb tijdens antipestweek, wanneer zich een probleem voordoet,...
- ⤴ In de loop van elk schooljaar zal er ook worden deelgenomen aan de anti-pestdag/-week (in februari van elk jaar met maandag als antipestdag). Op die manier komt het pesten ook nog eens tijdens het schooljaar aan bod en kan men terugblikken op de voorbije periode. Dit is dan ook een mooie gelegenheid om de afgesproken aandachts-/werkpunten op te frissen en hier samen met de ganse klas verder aan te werken.

10.2. Specifieke afspraken bij melding van een pestprobleem

- ⤴ *Tijdens de speeltijd:*

Bij een melding van "pestgedrag" door een kind zal de toezichthoudende leerkracht de dader(s) en slachtoffer bij zich roepen om te informeren wat er gebeurd is. Zodra de situatie duidelijk is, is het de taak van de leerkracht om de leerlingen te stimuleren om zelf op zoek te gaan naar oplossingen. Dit steeds onder toezicht van de leerkracht, indien nodig kan de leerkracht dit gesprek sturen (zie bijlage 1).

Als er een oplossing is, dan vraagt de leerkracht om handen te schudden en sorry te zeggen. Waarschijnlijk gaat het in zulke gevallen niet om echt pestgedrag, eerder om een banale ruzie. In de kleuterschool kan dit vaak opgelost worden door een handje te geven of een knuffel.

Voor een verbale ruzie of ruzie met geweld, kan de toezichthoudende leerkracht beslissen om de kinderen aan de kant te zetten. Vervolgens zal er op dezelfde manier zoals hierboven vermeld een gesprek worden aangegaan waarin ook wordt gezocht naar een oplossing en waarbij afspraken worden gemaakt. Voor het 4de, 5de, 6de leerjaar kan men gebruik maken van de time-outhoek, waarbij de kinderen zelf op zoek gaan naar een oplossing.

- ⤴ Bij herhaaldelijke problemen tussen dezelfde kinderen, wordt de zorgcoördinator op de hoogte gebracht. Deze zal op zijn/haar beurt klasleerkracht(en) en directie op de hoogte brengen.
- ⤴ Bij een melding van pestgedrag door een kind zal de zorgcoördinator een verhelderingsgesprek aangaan met het kind. De zorgcoördinator onderzoekt of het om een peestsituatie gaat (slachtoffer, regelmatige vervelende gebeurtenissen, één of meerdere pesters, een aantal meelopers...). Wanneer uit dit gesprek blijkt dat het echt aangewezen is om de verdere stappen te ondernemen, kunnen gesprekken opgestart worden met de kinderen aan de hand van de aanwezige

materialen (zie materialenlijst). Voor de oudere kinderen, vanaf het derde leerjaar, wordt de no-blame methode toegepast (zie 11. No-blame)

- ⤴ *Bij melding van een pestprobleem door ouders of leerkrachten wordt dezelfde weg gevolgd als in het voorgaande punt.*
- ⤴ Vanaf het moment dat er wordt beslist om verdere gesprekken op te starten, zal ook de directie op de hoogte gebracht worden die op zijn beurt de ouders op de hoogte brengt via een brief en krijgen hierbij de mogelijkheid om een oudercontact te vragen. De leerkrachten zullen eveneens geïnformeerd worden. Dit kan ook door de zorgcoördinator gebeuren.
- ⤴ Indien blijkt dat de gebruikte methode en/of materialen niet het gewenste effect hebben en er sprake is van blijvende ruzie/pestgedrag wordt er na een extra MDO duidelijk stelling genomen en treden de fasen van bestraffing in werking. Er wordt hierbij in eer en geweten geoordeeld of één of beide partijen een sanctie krijgen.
 - Straffenoverzicht:
 - ⤴ Bij pestgedrag wordt de pester buitengesloten in vrije situaties en wordt er gezocht naar een zinvolle straf of taak omtrent het onderwerp 'pesten'. Bijvoorbeeld: leuke dingen schrijven over de gepeste, een opstel maken over hoe hij zich zou voelen als slachtoffer, spreekbeurt, excuusbrief,...
 - ⤴ In extreme gevallen, herhaald pestgedrag met geweld en/of vernieling, van goederen kan een tuchtmaatregel (schorsing of uitsluiting) door de directie uitgesproken worden (zie ook schoolreglement).
- ⤴ Na de straf voor pestgedrag gaan we nog eens een kort gesprek aan met de dader en gaan we na of hij zich bewust is van zijn daden. Hij wordt verplicht zijn excuses aan te bieden aan de gepeste leerling. Dit kan ook via een excuusbrief die hij aan de leerkracht en de gepeste laat lezen. Hierna zal er nog een gesprek plaatsvinden met het slachtoffer om na te gaan of de excuses werden aanvaard of er verbetering merkbaar is.
- ⤴ We maken de pester ook duidelijk dat een verandering in zijn gedrag ook opgemerkt zal worden en eventueel beloond met een schouderklopje of een aanmoedigend woordje, tenminste als hij zich aan de regels houdt.
- ⤴ Indien we vinden dat de gepeste ook sociaal weerbaarder moet worden, dient ook met hem of haar een gesprek aangegaan te worden.
- ⤴ In moeilijk oplosbare situaties kan zowel voor dader als slachtoffer externe hulp ingeroepen worden (CLB) voor een sociale vaardigheidstraining.

11.No-blame

Dit stappenplan is bruikbaar vanaf het derde leerjaar.

- **Stap 1: gesprek met het slachtoffer**

De leerkracht houdt een gesprek over beleving en gevoelens met de gepeste en geeft uitleg over de methode. Hij legt vooral de nadruk op het niet-bestrafende en vraagt of de gepeste akkoord gaat met de aanpak. De leerkracht stelt samen met het slachtoffer een groep samen die het probleem gaat aanpakken en spreekt duidelijk af wat niet en wat wel mag gezegd worden in die groep.

- **Stap 2: groep wordt samengeroepen**

De groep bestaat uit 6 à 8 personen en wordt vertegenwoordigd door:

- de pester
- eventuele meelopers
- positief ingestelde kinderen
- een leerkracht

Het slachtoffer is niet aanwezig.

De leerkracht vraagt hen om samen een probleem op te lossen.

- **Stap 3: het gesprek en een plan opstellen**

Het probleem wordt duidelijk geschetst door de leerkracht. Hij maakt de groep duidelijk dat we niet op zoek zijn naar schuldigen, maar wel naar de oplossingen. De gevoelens van het slachtoffer worden benadrukt.

Iedereen binnen de groep moet met concrete voorstellen op de proppen komen. Alle positieve voorstellen worden aanvaard. Ik-boodschappen zijn hier heel belangrijk!

"Ik ga proberen om..."

"Ik wil wel eens kijken of ..."

...

Er wordt een afspraak gemaakt om elkaar na een week weer opnieuw te spreken. De verantwoordelijkheid van de groep wordt nog eens extra benadrukt: de groep alleen kan het probleem oplossen.

Het wordt nu aan de kinderen overgelaten, maar de leerkracht blijft bereikbaar, net zoals voor het slachtoffer.

Het gesprek wordt positief afgesloten.

- **Stap 4: individuele korte gesprekken met alle betrokkenen na één week**

Kernvragen in dit gesprek zijn: Hoe is dat nu? Is het gestopt? Ben je tevreden? ...

Indien het doelwit nog niet tevreden is, kan de groep opnieuw samen geroepen worden.

- **Stap 5: bijkomende evaluatiemomenten**

Dit is afhankelijk van de situatie of kan gebeuren op vraag van het doelwit of een lid van een groepje. Belangrijk is in ieder geval dat het doelwit nadien geregeld bevraagd wordt of de pesterijen al dan niet gestopt zijn.

Het kan ook zinvol zijn dat het doelwit zelf begeleid wordt.

! Tijdens het proces van de no-blame aanpak is het van cruciaal belang dat er voldoende terugkoppeling naar de leerkrachten toe gebeurt. Dit kan mondeling

of via mail gebeuren. Op die manier kan er door iedereen consequent worden ingegrepen!

12. Adviezen aan ouders

12.1. Algemeen

- School en gezin halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Toch moeten beide partijen waken over haar eigen grenzen. Het kan **NOOIT** de bedoeling zijn dat ouders op school (en ook niet aan de poort of op weg naar school of thuis) eigenhandig het probleem willen oplossen. Er moet overleg zijn met de betrokken leerkracht(en) en/of directie.
- Voor een pestgedrag op school blijft de inbreng van de ouders bij voorkeur beperkt tot het aanreiken van informatie en tot het ondersteunen van de aanpak van de school. Neem EERST contact op met de school via onze zorgcoördinatoren: (Juf Dorien voor kinderen te Dorp 2 en juf Mieke Dries voor kinderen te Dorp 60) 014/65.56.57 of zorg@denegensprong.be) alvorens in contact te treden met de ouders van de andere partij. De emotionele betrokkenheid bij uw eigen kind kan soms te groot zijn om een juist inzicht te krijgen.
- Ouders maken thuis tijd om met hun kinderen over het probleem te praten en laten het kind duidelijk aanvoelen dat ze achter de aanpak van de school staan. Geloof samen met uw kind dat er gewerkt wordt aan het probleem.
- Indien u erachter komt dat uw kind zijn probleem niet durft te melden op de school, vragen wij u om uw kind in eerste instantie te stimuleren om naar de (vertrouwens)leerkracht toe te stappen of het te melden via de voorziene postbus. Pas als dit niet lukt, neemt u zelf contact op met de school.
- Als pesten niet op school gebeurt, maar op straat of in een hobbyclub, probeert u contact op te nemen met de ouders van de andere partij om het probleem bespreekbaar te maken. Een school mag immers niet voor conflicten buiten haar eigen muren verantwoordelijk gesteld worden. Toch kan het geen kwaad om ook hiervan de school op de hoogte te brengen. Vaak breiden broeihaarden zich uit naar andere locaties.
- Ouders geven zelf het goede voorbeeld hoe een conflict kan opgelost worden.
- Moedig uw kind aan om op een positieve manier voor zichzelf op te komen, maar ook voor anderen. Het melden van pestgedrag is niet gelijk aan klikken. Stimuleer je kind niet om het recht in eigen handen te nemen en zeker niet op een gewelddadige manier.
- Geloof niet steeds alles wat uw kind zegt, maar tracht door gerichte vraagstelling en het aanhoren van alle partijen een mening te vormen vooraleer u uw oordeel uitspreekt over uw zoon of dochter of andere leerlingen.
- Indien uw kind op school reeds bestraft werd voor zijn daden, is het niet nodig om thuis nog een extra straf op te leggen. Wijs wel in een gesprek op de gevolgen van zijn pestgedrag en laat duidelijk uw afkeuring blijken. Reageer ook positief op elke gedragsverbetering, hoe bescheiden ook.

12.2. Specifiek

- *Je kind wordt gepest:*
 - Steun je kind, luister naar zijn verhaal, leg de schuld niet bij hemzelf.
 - Meld het aan de school: 014/65.56.57 of zorg@denegensprong.be)
 - Hou een logboek bij met daarin wie wanneer pest, hoe enz. Zo krijg je een duidelijk beeld van de situatie.
 - Zoek samen naar manieren om op het gepest te reageren.
 - Zoek vrienden, hobby's waar je kind zich wel goed voelt.

- ♣ *Je kind blijkt een pestkop:*
 - Ga na wat er precies gebeurt. Praat met je kind, zijn leraar, trainer, vrienden...
 - Leg het verschil uit tussen plagen (onschuldig en kort) en pesten (hard en om te kwetsen)
 - Zeg duidelijk dat pesten niet kan. Nooit. Om geen enkele reden. Op geen enkele manier (uitsluiten, spullen stuk maken, slaan, uitlachen, haatmails sturen...) Vraag je kind om onmiddellijk te stoppen.
 - Wijs op het verdriet dat het pesten veroorzaakt. Probeer de gevoelens van het slachtoffer te verwoorden. Zo vergroot je het inlevingsvermogen van je kind.
 - Geef hem kansen om het goed te maken.

Je kind is een toeschouwer of meeloper?

- Vraag wat er precies gebeurt (in de klas, jeugdbeweging, voetbal...). Deze informatie kan je in vertrouwen melden aan de leraar.
- Stimuleer je kind om de leraar op de hoogte te brengen. Maak een verschil tussen 'klikken' en 'melden'. 'Klikken' doe je omdat je wil dat iemand een straf krijgt. 'Melden' omdat je wil dat iets ophoudt.
- Maak je kind duidelijk dat dat gepest moet stoppen. Bedenk samen oplossingen. Steun hem om iets te ondernemen.

13. Nuttige tips

- ♣ In de bib vind je allerlei informatie omtrent pesten.
- ♣ Op het internet vind je ook veel tips:
 - www.pestten.net
 - www.omgaanmetpesten.nl
 - www.pestten.be ,...
- ♣ Met verdere vragen kan je steeds terecht bij het CLB.
- ♣ Kinderen en jongeren kunnen met problemen en vragen ook gratis en anoniem terecht bij de Kinder- en Jongerentelefoon. Zij kunnen bellen, mailen, schrijven of chatten.
 - brievenbus@kjt.org
 - www.kjt.org
 - Postbus 50, 2800 Mechelen
 - GSM: 102

Bijlagen

Bijlage 1: Leidraad

Leidraad voor gesprekken met de leerlingen door de toezichthoudende leerkracht:

Stap 1: Wij vertellen wat er gebeurde.

- ✧ We roepen niet. We blijven rustig.
- ✧ We liegen niet en vertellen eerlijk wat er gebeurd is.
- ✧ We luisteren naar wat de andere vertelt.
- ✧ We tellen bij onszelf tot drie als we voelen dat we boos worden.

Stap 2: Hoe gaan we het voortaan beter doen?

- ✧ We denken na hoe we nieuwe problemen kunnen voorkomen.
- ✧ We vertel hoe we het voortaan gaen doen.

Stap 3: We zeggen sorry en geven elkaar een hand.

Bijlage 2: Materialenlijst

'Spel' materialen

Kinderkwaliteitenspel

- korte omschrijving +doel:

Doel van dit spel is leerlingen bewust(er) maken van hun eigen kwaliteiten en op die manier bijdragen aan een positief zelfbeeld. Het spel bestaat uit 69 kaartjes; elk kaartje bevat een illustratie en een woord (bijv. dromerig, slim, eerlijk) en een uitgebreide handleiding; hierin staan de diverse werkvormen concreet beschreven.

Uitgangspunt voor een gesprek is steeds het woord op een kaartje, waarbij concrete vragen worden gesteld door de leraar, mentor, interne begeleider of zorgcoördinator.

- Leeftijdsgroep: lagere school
- aantal spelers: individueel, kleine groep, klassikaal,...
- duur: 15 - 30min
- aanwezig: zorgklas

Voelsprietten

- korte omschrijving + doel:

Praten over gevoelens is niet evident. Al te vaak wordt kinderverdriet afgedaan als boerenbedrog of krokodillentranen. Toch is het belangrijk dat kinderen hun gevoelens leren uiten, het beschermt hen tegen neerslachtigheid.

Op een speelse manier worden kinderen in de klas aangespoord om na te denken en te praten over hun gevoelens. Mooi materiaal, levensechte situaties en een plezierig concept zorgen voor een spel dat aanslaat. Ook het competitieve element draagt hiertoe bij, al kan je enkel winnen door de nodige dosis geluk. Je wordt beloond voor je kaarten, niet voor je gevoelens. Kinderen zien zo al spelend in dat elk gevoel recht van bestaan heeft.

- leeftijdsgroep: kinderen tussen 9 en 12 jaar
- aantal spelers: 2 – ganse groep
- duur: 15 – 30min
- aanwezig: zorgklas

Kikker-be-cool-spel

- korte omschrijving + doel:

Het spel is een reis door zee op weg naar de coole kikker, die lekker op het strand ligt. Terwijl je stormen trotseert, dwars door de haaien en de krokodillen laveert, over de nijlpaardenbrug springt en het orakel van de vulkaan raadpleegt, geef je antwoord op de vragen van de rode, groene, gele of blauwe kaartjes die door de andere kinderen worden voorgelezen en zo kun je een fiche verdienen.

Onder op de kaartjes staat in kleine letters een mogelijk antwoord dat je op weg kunt helpen maar je kunt zelf ook een ander idee hebben dat door de anderen met een fiche wordt beloond!

Degene die het eerste bij de coole kikker is aangekomen heeft gewonnen maar daarna ga je natuurlijk wel een vriendje helpen die nog niet zover is! Degene die de meeste fiches heeft is de vragenkampioen.

Kikkerbecool is een spannend bordspel waar je wijzer van wordt . Al spelend leer je sociale vaardigheden, goede manieren, opkomen voor jezelf en omgaan met pesten en plagen. Geef antwoord op de vragen van de kaartjes om fiches te verdienen. Laat je hersens kraken en bedenk wat een coole kikker zou antwoorden. Een coole kikker kan goed met andere kinderen omgaan maar komt ook voor zichzelf op, heeft goede manieren en laat zich niet op de kast jagen door plagen of pesten.

- Leeftijdsgroep:

Het spel kan gespeeld worden door kinderen vanaf ongeveer 8 jaar maar ook brugklassers en oudere leerlingen vinden het erg leuk om met elkaar te discussieren over de verschillende onderwerpen.

Kikkerbecool kan ook met kleuters gespeeld worden. Het is een leuke manier om met een hele groep het spel te spelen zonder dat de kinderen kunnen lezen.

Laat de kinderen in een kring zitten rond 4 tegen elkaar geschoven tafeltjes waar het bordspel op ligt. De juf kiest de route. Om de beurt mag een kind met de dobbelsteen gooien en met de pion lopen. De juf leest dan een kaartje voor en de kleuters die een antwoord weten mogen hun vingers opsteken. De kinderen kunnen dan een voor een hun antwoord vertellen of met elkaar voordoen wat ze in de gevraagde situaties zouden doen.

- aantal spelers:

2 tot 6 kinderen zouden het spel zelfstandig kunnen spelen. Maar het is nog leuker als een hele klas het spel speelt; bijvoorbeeld 6 groepjes van 5 kinderen. Dan kunnen ze samen overleggen welk antwoord ze geven en een situatie in een toneelstukje naspelen. Sommigen spelen dan bijvoorbeeld de plaaggeesten en een ander laat zien wat hij zou doen.

- duur: 20 – 60 min
- aanwezig: zorgklas

Communicatiespel: ik ben ik

- korte omschrijving + doel:

Kinderen zijn van nature een beetje filosoof. Ze zijn over vele dingen verwonderd waar wij als volwassenen al lang niet meer bij stilstaan.

IK BEN IK is een communicatiespel dat mogelijkheden biedt tot activiteiten mét kinderen in plaats van activiteiten of lessen vóór kinderen. Leerkrachten en kinderen worden uitgenodigd om stil te staan bij 'levenservaringen en gevoelens' en om samen op zoek te gaan naar antwoorden op diepere vragen, zich te herkennen in verhalen, maar ook vanuit een diepere dimensie stil te staan bij belangrijke momenten in het leven.

(Bijvoorbeeld een broertje of zusje erbij, de dood van een familielid, een feest, ...) Dit spel kadert in de visie van het Ontwikkelingsplan en het Werkplan Godsdienst.

- Leeftijdsgroep: 1 – 3 KK, 1e graad
- aantal spelers: 1 - ...
- aanwezig: zorgklas

Kwartetspel coole kikker

- korte omschrijving + doel:

Kinderen die sociaal vaardig zijn en die op een makkelijke manier met vriendjes om kunnen gaan, voelen zich vaak beter, hebben meer zelfvertrouwen en kunnen tegen een stootje.

Dit kwartetspel is een simpel spel om kinderen te leren zich meer sociaal te gedragen. Het kwartetspel bestaat uit negen kwartetten met belangrijke onderwerpen die ook behandeld worden tijdens sociale vaardigheidstrainingen.

De kinderen spelen het kwartetspel snel en gemakkelijk. Als u ze de spelregels uitlegt en ze even op weg helpt, kunnen ze het verder zelf spelen. De ervaring leert dat de kinderen vanzelf datgene uit het spel oppikken wat ze nodig hebben.

Een sociale vaardigheden kwartetspel om kinderen te leren zich meer sociaal te gedragen.

- Leeftijdsgroep: 8 – 88 jaar
- aantal spelers: 2 – 4
- duur: 15 – 30 min
- aanwezig: zorgklas

Spring kikker spring!! Wat voel jij?

- korte omschrijving + doel:

Gevoelens spelen een belangrijke rol in ons leven. Ze beïnvloeden sterk ons gedrag en daarom is het zinvol om ze te leren kennen en te begrijpen omdat daarmee de sociale vaardigheden bevorderd worden.

In dit spel worden de kinderen gestimuleerd te ontdekken welke gevoelens ze kunnen hebben in een bepaalde situatie. Ook leren zij na te denken over het waarom van die gevoelens en te bedenken wat zij zouden kunnen doen om zich beter te voelen.

- Leeftijdsgroep: vanaf 4jaar
- aantal spelers: 1 - 30
- duur: 30min + nagesprek
- aanwezig: zorgklas

Gevoelswaaier

- korte omschrijving + doel:

De gevoelswaaier helpt kinderen om hun concrete gevoelens te verwoorden bij bepaalde situaties. Voor de kinderen is het een hulpmiddel om hun gevoelens correct te kunnen verwoorden en thuis te kunnen brengen.

- Leeftijdsgroep: lagere school
- aantal spelers: 1 - ...
- duur: 10 – 25 min
- aanwezig: zorgklas

Miembo

- ✧ Korte omschrijving + doel:

Niembo is een programma dat het welbevinden van kinderen op school, in de klas en thuis wil verhogen om depressies zoveel mogelijk te voorkomen.

Miembo leert kinderen omgaan met leuke en minder leuke situaties.

Het materiaal bestaat uit een begeleidersmap, een brochure voor ouders en een verhalenboek.

- ✧ Leeftijdsgroep: 2KK - 6lj
- ✧ aantal spelers: klassikaal

- ⤴ duur: ?
- ⤴ aanwezig: zorgklas

Boeken

Voor leerlingen of in de klas:

Het coole kikker boek (Anne Kooijman)

- Doelgroep: vanaf 9 jaar
- Korte inhoud:

Een Coole Kikker kan goed met andere kinderen omgaan, maar komt ook voor zichzelf en voor anderen op en laat zich niet op de kast jagen door plagen of pesten. Maar hoe doe je dat? Dit boek behandelt de belangrijkste onderwerpen. Het is geschreven voor kinderen vanaf negen jaar.

Wat doe je als een kind je uitscheldt? En als je ziet dat een ander kind gepest wordt? Hoe pak je het aan als je vrienden wilt maken? Ieder kind krijgt wel eens te maken met dit soort vragen. Maar lang niet ieder kind is zo'n coole kikker die gemakkelijk met zulke situaties kan omgaan.

Het Coole Kikker Boek beschrijft waargebeurde situaties en geeft kinderen tips en adviezen voor een goede aanpak. Het behandelt in negen hoofdstukken de volgende onderwerpen:

- Hoe leer je iemand snel kennen?
- Hoe krijg je vrienden?
- Hoe werk je goed samen?
- Samenspelen en onderhandelen.
- Hoe vraag je of je mee mag spelen en wat doe je als dat niet mag?
- Iemand scheldt je uit, wat doe je?
- Wat doe je als een kind gepest wordt?
- Een kind wordt buitengesloten.
- Als je gepest wordt.

Pesten. Mijn boek over durf en zelfvertrouwen. (Astrid Tulleners)

- Doelgroep: vanaf 9 jaar
- Korte inhoud:

Dit boek is bedoeld voor kinderen die gepest worden. Door vragen en opdrachten wordt het kind verplicht om eens na te denken over zichzelf en zijn situatie. Wat denkt hij over zichzelf, hoe voelt hij zich, hoe wordt hij gepest en wat kan hij eraan doen. De auteur stelt duidelijke vragen die aansluiten bij de leefwereld van kinderen. Ze gaat langzaam maar zeker dieper in op het probleem en probeert klaarheid te scheppen en mogelijke oplossingen aan te dragen. In de volgorde van de hoofdstukken zie je duidelijk die opbouw: 'wie ben ik', 'hoe word ik gepest', 'waarom word ik gepest', 'wie pesten mij', 'de gevolgen van pesten' en 'wat kan ik eraan doen'. Dit laatste hoofdstuk is erg uitgebreid omdat de auteur het erg belangrijk vindt dat het kind zelf kiest welke manier voor hem het meest aangewezen is.

Tussen de vele vragen is plaats voorzien om alles te noteren, om alles eens op papier te zetten. Ook staan er regelmatig korte getuigenissen tussen de

Pestactieplan

VBS De Negensprong Poppel

vragen. Die sluiten aan bij het daar gestelde probleem en zorgen voor meer duidelijkheid. Regelmatig benadrukt de auteur ook dat niemand het verdient gepest te worden en dat er geen enkele goede reden is om iemand te pesten. Voor pesten bestaat geen enkel excuus.

Dit boek is een degelijke hulp voor een kind dat gepest wordt, door de talrijke gerichte vragen wordt het ook voor het kind duidelijk waar het echte probleem zit en hoe hij het zou kunnen aanpakken. Belangrijk blijft het hulp zoeken, de juiste persoon aanspreken om te helpen. Een duidelijk en erg praktisch boek dat de juiste toon heeft gevonden om kinderen bruikbare hulp aan te bieden.

Ik kan het, vaardigheden boek

⤴ Doelgroep: 4 – 12 jaar

⤴ Korte inhoud:

Kinderen leren de meeste vaardigheden snel en zonder daar moeite voor te hoeven doen, maar bijna ieder kind heeft wel enkele dingen die ze moeilijk vinden om te leren.

Met hulp van 'ik kan het, vaardigheden boek) leren kinderen van ongeveer 4 t/m 11 jaar vaardigheden, die om de een of andere reden moeilijk voor hen zijn om te leren. Slechts enkele voorbeelden hiervan zijn: zelfstandig spelen, in hun eigen bed slapen, zindelijkheid, hun schooltas inpakken voor de volgende dag, verantwoordelijkheid voor hun huisdier, op de beurt wachten of hun woede op een andere manier uiten dan door fysieke agressie.

Ieder kind mist wel enkele vaardigheden, of zou er beter in kunnen worden. Met dit Kids' Skills-werkboek wordt het leren van vaardigheden leuk. Het kind beslist zelf over veel details van het proces en wordt gesteund door belangrijke personen in zijn of haar leven.

Aan het eind, als drie nieuwe vaardigheden zijn geleerd, is het kind Kids' Skills- specialist en kan het een officieel certificaat aanvragen.

Klaas en de 3 pestkoppen (stripverhaal, Renate)

⤴ Doelgroep: vanaf 9 jaar

⤴ Korte inhoud:

Als Klaas Janssens, een jongen van bijna 12 jaar, verhuist naar een ander dorp krijgt hij het aan de stok met 3 pestkoppen. Enkel van 'het grote, roze oor' krijgt Klaas hulp. Maar wie zich achter dit personage verschuilt, is voor hem een raadsel. En welk geheim houdt Rosa, Klaas' moeder al jarenlang voor haar gezin verborgen? En juffrouw Rozenwater, zal zij uiteindelijk ingrijpen? Je komt het allemaal te weten in 'Klaas en de 3 pestkoppen'.

Achteraan de strip is een katern opgenomen met een woordje uitleg voor slachtoffers, pestkoppen, middengroep, begeleiders en ouders, kortom voor iedereen die met pesten te maken kan krijgen.

Een werken-met-de-strip-brochure kan je gratis downloaden op www.jeugdenvrede.be

Pest jij ook?

- ⤴ Doelgroep: 4 – 7 jaar
- ⤴ Korte inhoud:

Groot prentenboek waarin wordt ingezoomd op pesten, zelf pesten, pestgedrag, gepest worden, mogelijke aanleidingen voor pesten, maar ook op leren om iets weer goed te maken met een ander. Jesse is de beste vriendin van Elsje. Als de kinderen van de klas beginnen in de kring, blijft de stoel van Jesse leeg... Jesse is ziek. Dan komt er een nieuw meisje in de klas. Ze heet Meike en ze mag van juf naast Elsje gaan zitten, op de plaats van Jesse! Elsje vindt dit helemaal niet leuk, een gevoel dat gaat overheersen als zij ook nog eens werkjes met Meike moet doen. Elsjes gedrag richting Meike wordt steeds een stapje vervelender: bozig, op afstand zetten, tong uitsteken, muts verstoppen, haar op de speelplaats in volle vaart van een trekkar laten vliegen. Gelukkig pakken juf en moeder de gebeurtenissen goed op. Elsje denkt na over haar daden en komt weer tot zichzelf. De volgende dag is Jesse weer beter en sluiten ze vriendschap met Meike. Een verhaal dat vlot en met veel inlevingsvermogen wordt verteld. De paginagrote kleurenprenten, met aansprekende, sterk uitvergroete mimiek, vullen de tekst op animerende wijze aan. Afgesloten met tips voor opvoeders en websites.

Er zit een schat verborgen in jezelf

- ⤴ Doelgroep: 6 - 10 jaar
- ⤴ Korte inhoud:

We weten allemaal wat waarden zijn. Maar dit begrip klaar en duidelijk uitleggen aan kinderen is een ander paar mouwen. De zeven figuurtjes die in 'Er zit een Schat verborgen in jezelf' tot leven komen, kunnen hierbij helpen. Elk personifiëren zij op kleurrijke wijze een bepaalde waarde. Blind Vertrouwen bijvoorbeeld symboliseert de vriendschap. Hou Vast spreekt over verbondenheid. Alsjeblieft Dankuwel moedigt aan en geeft opbouwende kritiek.

Maar er is een mol in het spel: Mispunt probeert haar plaats in de groep op te eisen door te pesten en onenigheid te zaaien.

Het verhaal toont hoe een pestsituatie omgetoverd wordt tot een goede en positieve sfeer.

Bij dit boek horen 2 muziek-CD's met liedjesmap, een vormingsmap met suggesties om creatief rond de inhoud te werken en een map waarin jaarthema's gebaseerd op dit boek werden uitgewerkt. Deze zijn echter niet aanwezig in de school.

Bang voor de bende (Rien Broere)

Pestactieplan
VBS De Negensprong Poppel

⤴ Doelgroep: 5 - 10 jaar

⤴ Korte inhoud:

Robert en Felix zijn al heel lang hele goede vrienden. Felix is de laatste tijd zo stil, Robert weet niet hoe het komt, misschien is Felix wel ziek. Als ze op school komen wordt Felix begroet door leden van de Bende. Als Robert aan hem vraagt hoe hij ze kent, kan Felix daar niet echt goed antwoord op geven. Die ochtend komt de meester met een vervelende mededeling. De mooie pen van Felix is gestolen. De meester denkt dat er mogelijk een dief in de klas zit omdat het al de vierde keer is dat er iets weg is. Robert vindt dat ze wat moeten doen aan de diefstallen en bedenkt een mooi plan. Samen met Felix wil hij speurders worden en dan de dief vinden. Tot zijn verbazing wil Felix niet meedoen.

In het park ziet hij de Bende staan, maar tot zijn schrik staat Felix er ook bij. De Bende roept van alles naar Felix en ze kijken gemeen. Felix haalt iets uit zijn broekzak en geeft het aan een van de jongens. Dan rent Felix weg, hij hijgt en huilt. Als Robert weg wil lopen staat hij plotseling voor de leden van de Bende. Hij ziet dat een van hen de mooie pen van Felix in zijn hand heeft. Eerst is hij bang maar dan wordt hij boos. De Bende dreigt hem in elkaar te slaan als hij hen verraadt.

De volgende morgen wil Robert er met Felix over praten maar Felix wil dat niet. Als Robert naar het toilet gaat ziet hij op de gang dat Felix de zakken van de jassen doorzoekt, Felix is de dief! Robert twijfelt of hij het tegen de meester moet zeggen maar hij doet het toch. De meester zegt dat hij er goed aan heeft gedaan en dat hij Felix er alleen maar mee helpt. De meester praat met Felix en er wordt gepraat met de leden van de Bende. Felix en Robert blijven gelukkig vrienden.

Altijd moeten ze mij hebben (Rien Broere)

⤴ Doelgroep: 5 - 10 jaar

⤴ Korte inhoud:

Koen verhuist. Nu moet hij naar een nieuwe school in een ander dorp. Een nieuwe school met andere sommen en schoolboeken. Met andere kinderen, geen vrienden zoals Sander. De kinderen hebben het op hem gemunt. Erik, met stekels in zijn haar, is de grootste pestkop! Koen wordt er erg ongelukkig van. Op een dag is Erik ziek. Leuk voor Koen maar wat als hij genezen is?

Voor leerkrachten:

De pestjuf. Praten met kinderen, hoe doet ze dat? (Jaklin Laporte)

- korte inhoud:

Dit boek bevat 50 tips om een gesprek te verhelderen en te verdiepen. Bij elke tip hoort een authentiek gespreksfragment. Om de privacy en het vertrouwen van de kinderen niet te schaden, werden hun namen, gegevens en situaties grondig gewijzigd. Iedere Wim of Sander of Kristel uit dit boek zou om het even wie kunnen zijn.

Pesten stoppen stap voor stap (Leefsleutels vzw)

- korte inhoud:

Dit themadossier gaat over het gebruik van de No Blame-aanpak in de basisschool. Het is een niet bestraffende, probleemoplossende methode om met pestproblemen om te gaan.

Deze aanpak werkt groepsdynamisch en tracht via de invloed van de groepsleden het pestprobleem op te lossen. De pester(s), de meelopers en een aantal neutrale medeleerlingen gaan op zoek naar positieve voorstellen. Zo kunnen zij het slechte gevoel van het slachtoffer wegnemen of verminderen.

De aanpak heeft niet tot doel de feiten in vraag te stellen of de pester te beschuldigen of te straffen.

In dit boekje wordt het zevenstappenplan van de No Blame-aanpak verduidelijkt aan de hand van het verhaal van Bo. Daarnaast wordt ingegaan op de implementatie van de aanpak op school en krijg je heel wat praktische tips en ideeën om het beleid rond pesten op jouw school verder uit te werken.

Pesten. Wat is het, wat doe je eraan? (Gie Deboutte, Inge Schelstraete)

- ▲ Korte inhoud:

Dit boek is geschreven voor elke volwassene die als opvoeder (ouder, jeugdwerker, leerkracht) met pesten in aanraking komt. Er wordt dieper ingegaan op hoe omgaan met pestgedrag en waarom pestgedrag niet kan. Daarnaast worden heel wat vooroordelen over pesten doorprikt en worden praktische opvoedingstips aangereikt.

Ik ga weer graag naar school (Drs. Brenda Kenter)

- Korte inhoud:

Samen met de ouders Opgroeien en groot worden doe je niet alleen op school of alleen thuis. Het gedrag van kinderen op school wordt beïnvloed door huiselijke omstandigheden, het gedrag thuis door zaken die op school spelen. De zorg voor een evenwichtige sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen is dan ook een verantwoordelijkheid van school en ouders samen. Alleen door

oog te hebben voor elkaars rol en door uitwisseling van wederzijdse kennis en ervaring kan het kind optimaal begeleid worden. Doelbewust samenwerken met wederzijds respect.

Kinderen en sociale vaardigheden (+ kwartetspel) (Anne Kooijman)

^ Korte inhoud:

Een kind dat makkelijk omgaat met leeftijdsgenoten heeft meer zelfvertrouwen en functioneert beter dan kinderen die niet zo veel vriendjes hebben. Als je kind moeite heeft om met leeftijdsgenoten om te gaan, wil je dan ook waarschijnlijk niets liever dan helpen.

Maar hoe doe je dat?

Het kinderkwartetspel "De Coole Kikker" en het bijbehorende boek "Kinderen en sociale vaardigheden" zijn speciaal ontwikkeld voor ouders en leerkrachten die kinderen willen bijstaan bij het leren van sociale vaardigheden.

In het boek wordt besproken hoe je kinderen leert om gezellig om te gaan met leeftijdsgenoten terwijl ze ook voor zichzelf en voor anderen durven op te komen. Ook staan er tips in om kinderen te helpen een "Coole Kikker" te worden.

Het kwartetspel is geen opvoedkundige methode, maar meer een spel dat leuk is om te spelen en ook nog leerzaam is. Tijdens het spel komen aspecten aan bod als:

- hoe krijg je vrienden,
- wat doe je als je wordt uitgescholden,
- hoe werk je goed samen,
- hoe vraag je of je mee mag spelen?

Het is geïllustreerd met plaatjes van een kikker die zich onder wat voor omstandigheden dan ook niet op de kast laat jagen. Kinderen pikken de sociale vaardigheden die in het spel aan bod komen snel op en passen deze daarna - meestal onbewust - toe in de praktijk.

Andere materialen

website:

www.jeugdenvrede.be

- Website waarop info, tips en materialen terug te vinden zijn omtrent voorkomen van pesten, werken aan kinderrechten, respecteren van culturen, bouwen aan duurzaamheid, omgaan met conflicten, leren van de oorlog.
- Vb: pestspotter: interactieve koffertentoonstelling => mooi materiaal om eventueel tijdens de anti-pestweek te ontlenen!